

## ANLATI İÇİNDE ANLATI: ORHAN PAMUK'UN "KIRMIZI SAÇLI KADIN" ESERİNDE DOĞU-BATI SENTEZİ

### NARRATIVES WITHIN NARRATIVES: EAST-WEST SYNTHESIS IN "KIRMIZI SAÇLI KADIN" BY ORHAN PAMUK

Ülfet DAĞ İLHAN\*  
Gamze Gizem AVCIOĞLU\*\*

#### Öz

"Kar" adlı eseri ile Nobel ödülü alan Türk edebiyatının çağdaş yazarlarından Orhan Pamuk, kaleme aldığı son eseri "Kırmızı Saçlı Kadın"da konu olarak Doğu ve Batı'nın önemli anlatılarını kullanmıştır. Bu eserde, Batı edebiyatının vazgeçilmez konularından olan Oidipus ve İran edebiyatının önemli eserlerinden biri olan Firdevsi'nin Şahname'sinde geçen "Rüstem ve Sohrab" hikâyesinden etkilenmiştir ve "Kırmızı Saçlı Kadın" eserinde bunları harmanlayarak bir bütün haline getirdiği görülmektedir. Pamuk, iki klasik hikâyeyi modern tarzda genişletip birleştirerek yeni bir eser kaleme almıştır.

Bu çalışmada yazarın, bu iki hikâyeden ne derece etkilendiği, bu alışlageldik hikâyeleri yeni formatı ile nasıl kurguladığı ve bu kurgulamada ne gibi benzerlik ve farklılıkların görüldüğü karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Eser konu ve kurgu açısından irdelenecek ve Doğu ve Batı'ya ait anlatıların yeni bir eser oluşturmadaki etkisi metinlerarasılık bağlamında değerlendirilecektir.

#### Anahtar Kelimeler

Oidipus, Rüstem ve Sohrab, metinlerarasılık, Orhan Pamuk.

#### Abstract

Orhan Pamuk, who is one of the authors of contemporary Turkish Literature and got the Nobel Prize with his work named "Kar", used important narratives of the east and west as a theme in his last work "Kırmızı Saçlı Kadın." In this work which contains an east-west synthesis he was influenced by an essential theme of a Western Literature "Oidipus" and "Rüstem and Sohrab" in Şahname by Fridevsi which is an important work of Persian Literature. The fact that Pamuk was influenced by these two stories actually reveals the difference between east and west cultures. It is seen that in his work named "Kırmızı Saçlı Kadın", he mixed and unified the fact that the father kills his son in Rüstem and Sohrab and the son kills his father in Oidipus. Pamuk penned a new work to use two classic literature story by expanding and combining with modern style.

\* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, ulfetdag@selcuk.edu.tr

\*\* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, gmzavcioglu@selcuk.edu.tr

*In this study, it will be tried to reveal comparatively to what extent he was influenced by these two stories, how he set these conventional stories with their new formats and what kind of similarities and differences he saw in this new setting. The work will be examined in terms of subject and fiction and the effect of East- West narratives on creating a new work will be evaluated in the context of intertextuality.*

•

**Keywords**

*Oidipus, Rüstem and Sohrab, intertextuality, Orhan Pamuk.*



## GİRİŞ

Kurmaca dünyada pek çok öykü, yaşam, yaşanmışlık, tarih farklı yer ve zamanlarda farklı şekillerde anlatılmıştır ve anlatılmaya devam etmektedir. Dünyanın her yerinde her insanın yaşadığı şeyler aynı olsa da yaşanış şekli farklıdır, bu edebî eserlerde de böyledir. Bir eserin/ metnin teknik ve tematik açıdan incelenmesinde metinlerarası ilişkilerin ele alınması gerekir ve bu şekilde yapılan bir inceleme de hem yazarın hem de metnin dünyasının aydınlatılmasına önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. Metinlerarasılık kavramının ilk defa, 1965 yılında Paris'e göç eden Bulgar asıllı Fransız kültürbilimci, psikoanalizci ve göstergebilimci Julia Kristeva tarafından 1967 yılındaki bir makalesinde kullanılmıştır (Ekiz 2007:124). Kristeva, "her metnin bir alıntılar mozaigi olarak yapılandırılmış" olduğu gerçeğine dikkat çeker ve metinlerarasılık kavramını ortaya atar (Hitchcock 2013:243). 1960'lı yıllarda Julia Kristeva ve Roland Barthes öncülüğünde ortaya çıkan metinlerarasılık kavramı, bu yıllardan sonra Yeni Roman adı verilen postmodern yazarların eserlerinde yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Genette ise metinlerarasılığı, "iki ya da daha fazla metin arasındaki ortak birliktelik ilişkisi, yani temel olarak ve çoğu zaman bir metnin başka bir metindeki somut varlığı" (Aktulum 1999: 83) olarak tanımlamaktadır. Cemal Sakallı, metinlerarasılığın dönüşümlerin gözlemlendiği bir yer olduğunu belirtmekte ve bu dönüşümlerin yazarlar ve bireyler üzerindeki etkisini ise şu ifadeyle açıklamaktadır:

"Alımlayan yazarın, alımladığı görünümlere verdiği anlamın çözümlenmesi, yazarın da bu anlamı nasıl çözümlendiğinin, anlamı hangi yönde değiştirdiğinin belirginleştirilmesine katkı sunar. Böylece metinlerarası çalışmalar hem bireyler arası ilişkilerin hem de yazın görüngülerinin nasıl yeniden oluştuğunun, yeni yapılarla ve anlamlara dönüştüğünün bulgulanmasında en belirgin rolü oynar" (Sakallı 1998: 41).

Metinlerarası kuramlar ve metinlerarası ilişkiler, metnin anlamının incelenmesinde büyük önem taşımaktadır. Yazarın etkilendiği kaynakların ortaya çıkarılmasına da yardımcı olan metinlerarasılık ile ilgili olarak Hulya Bayrak Akyıldız şu görüşleri dile getirmektedir:

"Bir metnin başka metinlere gönderme yapması ya da oradaki bir kurguyu, karakteri ya da çatışmayı yeniden üreterek model alması, metne teknik olarak bir zenginleşme etkisi getirir; zira metnin çağrışım gücü arttığı, başka metinlere uzanan birçok anlamlılık zeminine kavuştuğu gibi anlatıda tekdüzeliği kıran bir unsur olarak edebî türler arası bir geçişlilikle de tekniğini zenginleştirir" (Akyıldız 2010: 716).

Kubilay Aktulum, anlatıda tek düzeliği kırmak ve metni çok anlamlı bir zemine oturtmak anlayışını iki ya da daha fazla metin arasındaki bir alışveriş, bir konuşma ya da söyleşim olarak anlaşılması gerektiğini dile getirir. (Bkz. Aktulum 1999: 17). Aynı zamanda Aktulum, bunun bir gönderge metninin yeni bir durum, yeni bir bağlam ve yeni bir okur kitlesi için yeni amaçlar adına bir dönüştürme işlemi olduğunu belirtir ( Bkz. Aktulum 2011: 149) İncelediğimiz eserde de Pamuk'un konu ve kurguyu iki metnin ilişkisi üzerine, yeni bir durumda, yeni bir bağlamda ve yeni bir okur kitlesini hedef alarak kaleme aldığı gözlemlenmiştir. İki farklı anlatıdan yeni bir üçüncü anlatı ortaya çıkarmış olan Pamuk, üçüncü anlatıyı oluştururken beslendiği iki kaynağın ismini eserde sıkça dillendirmiştir ve hikâyeye genel olarak bakıldığında değindiği bu iki anlatıyı sentezlediğini görmek mümkündür. "Orhan Pamuk, Doğu ve Batı metinlerinden doğrudan veya dolaylı olarak alıntılar yapan çağdaş bir 'poeta doctus'tur. Farklı biçemlerin ve izleklerin bir arada kullanıldığı eserleri, çoğulcul öğelerin buluşma yeridir" (Eliuz ve Türkdoğan 2012: 1015). Yazarın "Kırmızı Saçlı Kadın" eserinin de kurgu dünyasına bakıldığında göze çarpan iki kaynaktan ilki Yunan mitolojisine ait Oidipus diğeri Sohrab ve

Rüstem hikâyesidir.

### Eser İncelemesi

Yunan mitolojisinin en trajik kahramanı olarak görülen Oidipus, psikolojiden sanata kadar pek çok dalda derin iz bırakmış ve birçok edebi metne de hikâyesi bağlamında ilham kaynağı olmuştur. Thebai kral soyundan gelen Oidipus, Thebai kralı Laios'un oğludur. Annesi İokaste gebe iken düş görür, kâhin rüyayı kraliçenin taşıdığı çocuğun babasını öldüreceği şeklinde yorumlar. Pek çok Yunan mitinde olduğu gibi, çocuk doğar doğmaz dağa bırakılır. Adının Oidipus, yani şiş ayaklı, olması buradan gelir çünkü dağa bırakılırken ayak bilekleri delinmiş ve içinden bir kayış geçirilmiştir. Çocuğu dağda bir çoban bulur, çocukları olmadığı için karı koca bu çocuğu öz evlatları gibi sevip büyütürler fakat büyüdüğünde bu gerçekle ilgili dedikodular yayılmaya başlayınca Oidipus, Tanrı Apollon'dan gerçeği öğrenmek üzere Delphoi'ye doğru yola koyulur. Thebai'ye yaklaşırken dar bir yolda bir adama rastlar ve kimin yoldan çekilmesi konusunda kavgaya tutuşurlar ve Oidipus adamı öldürür. Bu konuda farklı bir anlatım daha mevcuttur: Laios'a rastladığı sırada Delphoi'den dönen Oidipus kâhinden babasını öldürüp annesi ile evleneceğini öğrendiğinden sarsılmış ve kavgaya tutuştuğu adamı gözü karardığı için öldürmüştür.

Bu olaydan sonra Thebai'ye varan Oidipus, orada şehre korku salan, sorduğu bilmeceleri bilemeyen insanları parçalayan Sphinx'in sorduğu ilk bilmece "kimi zaman iki, kimi zaman üç, kimi zaman dört ayaküstünde yürüyen ve doğal yasalara karşıt olarak en çok ayağı olduğu zaman en güçsüz olan yaratık hangisidir?" İkincisi ise "iki kız kardeşitirler, biri ötekisini doğurur ve ikincisi birincisinden doğmadır". Oidipus'un sorulan ilk bilmeceye insan, ikincisine de gün ve gece cevabı üzerine Sphinx kendini uçurumdan atar. Bunun üzerine halk kurtarıcı olarak gördüğü Oidipus'u Laios'un koltuğuna oturtur ve onu Laios'un dul karısı ve Oidipus'un da öz annesi olan İokaste ile evlendirir. Bu evlilikten Eteokles, Polyneikes, Antigone ve İsmene adında dört çocuğu olur.

Yıllar sonra Thebai kentinde veba salgını baş gösterir, salgın ancak Laios'un katili bulunması ve bu şehirden sürülmesi ile son bulacaktır. Oidipus bu kişiyi aramaya koyulur ve kâhinden katilin kim olduğunu öğrenmek ister ancak kâhin buna cevap veremez. İokaste bir zamanlar gördüğü bir düşte Laios'un dar bir geçitte öldürüldüğünü dile getirir ve Oidipus'ta bir şüphe oluşturur. Bu sırada Korinthos'tan bir ulak gelir ve Oidipus'un bir çoban tarafından büyütüldüğünü söyler. Çoban çağırılır ve gerçekler açığa çıkar, hiç şüpheye de yer kalmadığından İokaste kendini öldürür Oidipus da onun iğnesi ile gözlerini kör eder (Bkz. Erhat 2002:226).

Kendine yazılmış kaderden kaçamayan Oidipus, bu yüzden trajik kahraman olmuş ve yukarıda değindiğimiz gibi bu hikâyesi ile pek çok esere de kaynaklık etmiştir ve etmeye de devam etmektedir. Orhan Pamuk'un Şubat 2016'da kaleme aldığı son eseri "Kırmızı Saçlı Kadın"a da ilham kaynağı olmuştur. Pamuk, kurmacanın belli bir bölümünü Oidipus üzerine kurmuş ve eserde hikâye olarak Oidipus'un adını sıkça geçirmiştir. Özellikle başkahraman Cem, edebiyata ilgi duyan ve yazar olmak isteyen bir çocuktur ve en fazla etkilendiği iki öyküden biri Oidipus'un trajik hikâyesi olmuştur. Pamuk eserini Oidipus hikâyesi üzerine temellendirmiş ve bu mitik öyküden bir eser çıkarmaya amaçlamıştır. Eser görünürde iki fakat temelde dört anlatı üzerine kurulmuştur. İlki, babası eczacı olan ve annesi ile kendisini terk eden Cem ve onun lise çağında üniversiteye hazırlanırken para kazanma amacıyla bir kuyucunun yanında işe başlamasıyla başına gelenler; ikincisi ise üniversiteyi bitirip iş sahibi olan fakat kendisini geçmişte yaşadıklarının etkisinden kurtaramayan, Öngören'e geri dönüp kendisinden sonra nelerin olduğunu öğrenen Cem vardır. Bu iki hikâyenin ana kahramanı

sadece Cem gibi görünebilir fakat Kırmızı Saçlı Kadın ve onun bu olaylara etkisi en fazladır.

Cem, baba hasreti çeken bir gençlik dönemi geçirmiş ve sözlerinde baba eksikliğini sürekli olarak dile getirmiştir. Çoğu zaman ustası Mahmut'u babası yerine koymuş, onda baba sevgisi ve ilgisini aramıştır:

"[...] o zaman bana hiç bağırmayan, beni hiç azarlamayan babamı özlerdim. Ama onun yüzünden parasızlık çektiğimiz ve burada çalıştığım için babama kızıyordum da. Mahmut Usta babamın hiç yapmadığı gibi benimle ilgileniyor, hikâyeler anlatıyor, dersler veriyor ve ikide bir, iyi miyim, aç mıyım, yoruldu mu diye soruyordu" (Kırmızı Saçlı Kadın 2016: 27).

Cem'in yukarıdaki düşüncelerinde babasına karşı olan özlemin yanında onun tarafından terk edilmesi yüzünden de bir kızgınlık hissi ve Mahmut Usta'dan duyduğu yakın davranış ve ilgiden de hoşnut olduğu göze çarpmaktadır. Fakat Mahmut Usta'ya karşı olan sevgisi birebir onunla alakalı değildir çünkü onu babasına fazlaca benzetmektedir. Babasının yokluğundan kaynaklanan eksikliği Mahmut Usta'nın varlığı ile tamamlamıştır. Cem'in Oidipus ile olan bağlantısı da Mahmut Usta'ya Oidipus'u anlattığı zaman başlamaktadır.

Aynı zamanda kasabada Kırmızı Saçlı Kadın olarak isim taktığı ve kendinden yaşça büyük olan bir kadına aşık olur ve bunu şu sözleri ile ifade eder:

"[...] Paramı, eşyalarımı alır almaz önce Kırmızı Saçlı Kadın'a gidecek, ona âşık olduğumu, Turgay'dan ayrılıp benimle evlenmesi gerektiğini söyleyecektim. Annem ne derdi bu işe? Kırmızı Saçlı Kadın mutlaka, ben senin annen yaşındayım, deyip bana gülecekti" (A.g.e.: 78)

Bu aşkın tek taraflı olmadığını, Kırmızı Saçlı Kadın'ın da onu gözlemlediği ve sevdiğini eserde geçen şu sözlerle anlamaktayız:

"Seni özleyeceğim küçük bey!

Nasıl?

Biliyorsun, bizim zaten burada günlerimiz doldu.

Ben de çok özleyeceğim seni" (A.g.e.: 71).

Cem ve Kırmızı Saçlı Kadın bu diyalogun ardından beraber olurlar ve o günden sonra birbirlerini görmezler. Kırmızı Saçlı Kadın ve Cem'in öyküsü buraya kadar genç bir çocukla olgun bir kadının gönül eğlencesi gibi gözükebilir fakat daha sonra eserin ilerleyen bölümlerinde Cem, babası ile Kırmızı Saçlı Kadın'ın üniversite yıllarında sevgili olduklarını öğrenir yani Oidipus'un annesi ile birlikte olması eserde Cem'in babasının eski sevgilisi ile birlikte olmasıyla eşdeğer görülür. Bu durum eserde şu cümle ile aktarılmaktadır: "[...]Keşke oğlun daha sonra kırmızı saçlı anasıyla yattığını hiç anlatmasaydım. Bunun uğursuzluk getirdiğini bugün söyleyebilirim" (A.g.e.:179).

Buradaki nokta baba-oğul çatışmasının anne ile değil eski sevgili ile bağlantılı olmasıdır. Pamuk'un belki de toplumsal değer adına tepki çekmemek için anne yerine eski sevgiliyi kullandığını söyleyebiliriz.

Cem gençken yaşadığı bu yasak ilişkiden bir evlat sahibi olduğunu ise seneler sonra aldığı bir elektronik posta ile öğrenir. Kırmızı Saçlı Kadın'dan Enver adında bir oğlu olmuştur fakat oğlu kendisinden nefret etmektedir. İlk öyküde evlat rolündeki Cem, ikinci öyküde baba rolüne büründürülmüştür. Mahmut Usta'yı kuyuda öldürdüğünü düşünerek kaçan ve ilerleyen yıllarda okulu bitirip mimar olup evlenen Cem yasal ilişkisinden bir çocuk sahibi olamaz. Kendisini işine ve âşık olduğu hikâye Sohrab ve Rüstem'e verir. Öyle ki kurduğu şirketin adını Sohrab koyar. Yıllar geçmesine rağmen geçmişin izlerini silemeyen Cem, kendine bir sorumluluk yükler ve bir zamanlar kuyu kazarak su aradığı kasabaya yani Öngören'e geri dönerek orayı da mimari açıdan geliştirmeye karar verir fakat geçmişin onu orada yeni

sürprizlerle hala beklediğinden habersizdir. Ne Mahmut Ustası onun yüzünden ölmüştür, ne Kırmızı Saçlı Kadın onu unutmuştur. Bütün bunların yanında bir de erkek çocuk sahibi olmuştur fakat bu sefer baba-oğul çatışması Cem ve oğlu Enver arasında yaşanmıştır. Cem, babası ve Kırmızı Saçlı Kadın arasında geçen öykü, Oidipus'un modern hali olarak göze çarpmaktadır. Babasız büyüyen ve kendi eğitim masraflarını karşılamak için kuyu kazan Cem ya da Oidipus, babasının eski aşkı Kırmızı Saçlı Kadın ve onun Cem'den olan oğlu Enver. Elbette ki birebir Oidipus hikâyesi ile benzeşmez fakat temelde baba-oğul çatışması olduğu gözlerden kaçmamaktadır fakat bu çatışma bilinçli değil tamamen şans eseridir. Baba ve oğul aynı kadına âşık olmuşlar ve yıllar sonra, sadece Cem bu gerçeği öğrenmiştir. Diğer baba-oğul mücadelesi ya da farklı bir tabirle baba-oğul çatışması ise bundan sonra başlar ve yazar burada Rüstem ve Sohrab hikâyesini kendine rehber edinmiştir.

Doğu edebiyatının en önemli epik eserlerinden olan Firdevsi'nin Şahnâme'si, tarih öncesi dönemden başlayarak Sasani İmparatorluğu sonuna dek tüm eski kralları ele alması bakımından önemli bir kaynaktır. İran'ın milli destanı olan Şahnâme'de konular mitolojik ve tarihi akışlarında aktarılırken yeri geldiğinde çeşitli öğütler ve özlü sözler de dikkati çekmektedir. Bu öğüt ve özlü sözleri aktarmada eski İran edebiyatındaki metinlerden de yararlanılmıştır.(Yıldırım 2013: 17) Pamuk'un "Oidipus" dışında bu eserinde kullandığı bir diğer öykü ise "Rüstem ve Sohrab"dır. Bu bakımdan, hikâyeden biraz bahsetmek gerekmektedir.

İran'ın efsanevi kahramanı olan Rüstem bir gün atıyla birlikte ava çıkar. Rüstem fark etmeden Turan ülkesine kadar gider ve geceyi orada geçirir. O gece Rüstem'in atı çalınır. Uyandığında atını arayan Rüstem en yakın şehir olan Semengân'a gider. Rüstem oranın padişahı tarafından çok iyi karşılanır ve padişah Rüstem'in atının bulunması için emir verir. Ayrıca o gece misafir olacak Rüstem için şölen de düzenlenir. Bu şölende Rüstem sarhoş olur ve gidip yatmak ister.

Rüstem'in yattığı odanın kapısına Semengân padişahının dünyalar güzeli kızı Tehmine gelir ve Rüstem'e kendisini tanıtır. Rüstem'in maceralarını masal gibi dinlediğinden bahseder. Rüstem Tehmine'yi çok beğenir. Sabah olunca Rüstem çok beğendiği bu kızı padişahıtan ister ve nikâhları kıyılır. O gece Rüstem, Tehmine'ye pazısındaki dünyaca tanınmış mühreyi çıkarıp doğacak olan çocuklarına takmasını ister. Sabah olunca da padişah atının bulunduğu haberini verir ve ayrılık vakti gelmiştir. Semengân'dan döndükten dokuz ay sonra doğan çocuk erkek olur ve annesi adını Sohrâb koyar. Sohrâb da babası gibi adından söz ettirecek kadar güçlüdür.

Sohrâb biraz büyüdüğünde annesine, babasının kim olduğunu sorar. Annesi de babasının güçlü pehlivan Rüstem olduğunu söyler ve Sohrâb'a Rüstem'in oğlu olduğunun Efrâsiyâb tarafından duyulmamasını öğütlediyse de Sohrab bundan bir çekince duymaz çünkü Sohrâb, Keykavus'u yenerek babasının İran, Efrâsiyâb'ı yenerek de kendisinin Turan şahı olması düşüncesindedir.

Sohrâb'ın babasını bulması için Semengân padişahı olan dedesi de her türlü yardımı yapar fakat Efrâsiyâb Rüstem'in İran'a babasını bulmaya gittiğini öğrenmesiyle bir plan yapar ve Sohrâb'a yardım etmesi için bir ordu gönderir. Sohrâb ile Rüstem'i karşı karşıya getirip ikisinden de kurtulmak ister.

Sohrâb, İran sınırındaki bir kaleye girip bir kişiyi de esir alınca Keykavus'a haber gönderirler bunun üzerine Keykavus da Rüstem'den yardım ister ve Rüstem orduyla birlikte kalenin oraya gider. Sohrâb bunun üzerine esir aldığı kişiye ordunun içinden hangisinin Rüstem olduğunu sorar fakat adam bunun bir tuzak olduğunu düşünüp pehlivanlar arasında Rüstem'in adını atlar. Bunun üzerine birbirinden habersiz olan baba-oğul savaş meydanında karşılaşırlar, zırlara büründüklerinden yüzlerini göremezler.

Bu zamana kadar sayısız savaşta yer alan Rüstem bu sefer oğluna karşı savaşmaktadır. Sohrâb o kadar güçlüdür ki Rüstem bu duruma şaşar. İlk gün savaşçılar bir sonuç elde edemezler ve ikinci gün savaş meydanına geldiklerinde Sohrâb Rüstem'in adını sorduysa da Rüstem cevap vermez ve sonrasında Sohrâb, yere düşen Rüstem'i öldürme şansı elinde olmasına rağmen Rüstem'in "Düşmanı ikinci kez yere serersen o zaman aslan ünvanı alır, hem de düşmanın başını gövdesinden ayırma hakkını kazanırsın." demesi üzerine Rüstem'e bir şans daha verir ve ertesi gün tekrar savaş meydanında karşılaştıklarında bu sefer Rüstem Sohrâb'ı yere serer ve acımadan göğsüne hançeri saplar. Sohrâb ölürken Rüstem'in oğlu olduğunu söyler ve mühreyi gösterir. Bunu gören Rüstem kahrolur fakat Sohrâb babası tarafından öldürüldüğünü fark etse de mutludur, tek isteği iki ordunun geri çekilip barışı sağlamasıdır (Firdevsi, 1994 : 285-419).

Pamuk'un bu hikâyeden fazlasıyla etkilendiğini eserde görmekteyiz. Bu eserin başkahramanı Cem, "Rüstem ve Sohrâb" hikâyesini, yıllar önce sadece son sahnesinin canlandırıldığı Öngören'deki sarı tiyatro çadırında görmüştür. İş seyahati için gittiği Tahran'da da evin duvarındaki, babanın yani Rüstem'in oğlu Sohrâb'ı kucağına almış hem onu sevdiğini hem de üzüldüğünü gösteren kanlar içindeki resim Cem'i bir hayli etkilemiş ve arkadaşları resmin aslının Gülistan sarayında olduğunu söyleyip onu, oraya götürmüşlerdir.

O tabloyu orada da gören Cem'in ilk işi Firdevsi'nin "Şehname" adlı eserini bulup okumak olmuştur. Cem kafasında etkisinden çıkamadığı "Oidipus" ile "Rüstem ve Sorâb" hikâyesinin benzerlik ve farklılıklarını bulmaya çalışmıştır. Hatta bu iki eserde kader unsurunun etkisinden bahsetmiştir. Mahmut ustaya "Oidipus"u anlattığında Mahmut ustanın Oidipus'un günahının babasını öldürmek olmadığını aksine kendisine verilen kaderden kaçmaya çalışmak olduğunu söylemesi üzerine Cem de bu durumu "Rüstem ve Sohrâb" hikâyesi için yorumlayıp Rüstem'in günahının da oğlunu öldürmek olmadığını, bir gecelik birliktelikten bir oğul sahibi olup ona babalık edememek olduğunu düşünmektedir. Karşılaştığı baba ve oğulları bu iki esere göre yorumlamaya başlayan Cem, kendi babasını da Rüstem'e benzetmektedir:

"[...] Babam beni, tıpkı Rüstem'in Sohrâb'a yaptığı gibi bırakıp önce hapse, sonra başka bir hayata gidince onun yerine kendime yeni babalar aramış, onların öğütlerini dinlemiştim." (Kırmızı Saçlı Kadın, 2016: 116).

Bu hikâyelere ilgisi olan ve karakterlere çevresindeki kişilerle hayat veren Cem'i tecrübeli bir mühendisin göndermiş olduğu Öngören'deki satılık arsa ilanı, geçmişteki duyguları ile bir kez daha yüzleştirir. Cem Öngören'deki o arsayı alır. Bir gün babasının eski arkadaşı olan birinden babası ile Kırmızı Saçlı Kadının sevgili olduklarını öğrenir. Cem bunun üzerine kendisini çok kötü hisseder. Yukarıda da belirtildiği gibi bu olayı öğrendikten kısa bir süre sonra kendisine baba diye hitap eden birinden bir elektronik posta alır.

Avukatı tarafından bu elektronik postanın kimden geldiği araştırılırken Cem bir acı gerçekle daha yüzleşir çünkü gelen o elektronik posta Kırmızı Saçlı Kadın'dan olan oğlu Enver'dendir. Öngörende giden Cem orada Kırmızı Saçlı Kadın ile yıllar sonra tekrar bir araya gelir. O konuşmada Kırmızı Saçlı Kadın oğulları olan Enver'den ve oraya gelmek istemeyişinden bahseder. Süresi çok az olan Cem, Öngören'de Mahmut ustayla kazdıkları kuyuyu görmek ister. Kırmızı Saçlı Kadın Serhat diye tanıttığı tiyatrocunun arkadaşlarından birini Cem'in yanına kuyuyu göstermesi için gönderir. Kuyuya giderken sohbet ederler. Birden sohbet tartışmaya dönüşür ve o genç Cem'in öz oğlu Enver olduğunu itiraf eder. Ortam iyice gerilir ve Cem tabancasını çıkarır o esnada Enver buna engel olmak için babasının üstüne atlar tabancayı elinden almak istediği sırada Cem'i öldürür ve Enver hapse girer. "Kırmızı Saçlı Kadın" eseri bu şekilde sonuçlanmaktadır.

Pamuk'un bu eserinde birbiri içine geçmiş hayatlara rastlanılmaktadır. Yazarın hem

“Oidipus” hem de “Rüstem ve Sohrâb” ta işlenen konuları eserine birebir uyarlamadığını sadece bu iki başyapıttan etkilendiğini görmekteyiz.

“Oidipus” hikâyesinin etkisini Gülcihan (Kırmızı Saçlı Kadın), Cem’in babası ve Cem arasındaki ilişkide hissederken “Rüstem ve Sohrab” hikâyesinin etkisini de Gülcihan, Cem ve Enver’in ilişkisinde görmekteyiz. Cem karakterinin yaşadıkları Oidipus’a benzemektedir, çünkü yıllar sonra babasının eski sevgilisiyle bilmeden ilişki yaşamakta ve ondan bir çocuğu olmaktadır. Cem’in babası da Oidipus’un babası Laios gibi sevdiği kadınla oğlu arasındaki ilişkiyi bilmeden ölmektedir. Kırmızı Saçlı Kadın olarak tanıtılan Gülcihan ise Oidipus’un annesi İokaste gibi sevgilisinin öz oğlu olduğunu bilmediği Cem ile beraber olmaktadır.

Diğer taraftan hikâyeyi, Gülcihan, Cem ve Enver açısından değerlendirecek olursak, Cem, Rüstem karakterine benzetilmektedir. Çünkü Rüstem de atını ararken gittiği Semengân’da misafir edilir ve orada karşılaştığı Semengân padişahının kızıyla birlikte olur ve o birliktelikten hiç görmediği bir oğlu doğar, Cem de eğitim masraflarını karşılamak için gittiği Öngören’de karşılaştığı Kırmızı Saçlı Kadın’dan etkilenir ve ondan bir oğlu olur.

Kırmızı Saçlı Kadın bu hikâyede aynı zamanda Tehmine’yi de simgelemektedir. Tehmine, Rüstem gidince Sohrab’ı tek başına büyüttüğü ve ilerleyen yaşlarında babası hakkında bir şeyler duymak isteyen Sohrab’a Rüstem’den bahsettiği gibi Gülcihan da Cem gittikten sonra Enver’i büyütmüş ve babasını merak eden Enver’e Cem’den bahsetmiştir.

Enver ise Sohrab ve Oidipus karakterleri ile benzeşmektedir. Sohrab, annesinden babasının herkes tarafından bilinen pehlivan gibi güçlü Rüstem olduğunu duyunca ona ulaşmak için elinden geleni yapmaktadır. Enver de babasının zengin iş adamı olan Cem olduğunu duyması üzerine Cem’e elektronik posta atıp ardından adını gizleyerek onunla tanışması açısından Sohrab’a, hikâyenin sonunda babasını öldürmesi açısından da Oidipus’a benzemektedir.

## SONUÇ

Orhan Pamuk’un kaleme aldığı bu eser, anlatı içinde anlatı olarak katmanlı bir yapı sergilemektedir. Daha önce değindiğimiz gibi temelde iki fakat derin yapıda dört öykü karşımıza çıkar ve Pamuk iki farklı hikâyeyi günümüz şartları ile birleştirerek yeni üçüncü bir eser ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu özelliğinden dolayı “Kırmızı Saçlı Kadın” farklı yazın yapıtları ile söyleşi içinde olan bir eserdir.

Eserde geçen kahramanlar derin yapıda adı geçen Doğu’nun ve Batı’nın tarihî ve efsanevî kahramanların özellikleri ile bezenmiş şekilde okura sunulmuştur. Yazar adı geçen iki önemli anlatıdaki konuları eserine uyarlamıştır ve bunu yaparken hikâyelerin adını zikretmekten çekinmemiştir. Böylelikle, okura hikâyeyi çözümlemesi için gereken tüm ipuçlarını vermiştir.

Metinlerarasılık bağlamında karşılaştırmalı olarak ele aldığımız bu çalışmada, yazar hikâyeleri ait oldukları toplumların kültürel yapısından koparmadan yarattığı yeni kahramanlar ile günümüz şartları bağlamında modernize ederek bambaşka zaman ve mekânda, yeni bir okur kitlesi için tekrar kaleme almıştır. Kültürler arasındaki farka rağmen, birbirine benzer ve birbirini çağrıştıran metinleri aynı çatı altında toplayarak kültürel etkileşime katkı sağlanmıştır.

Hiçbir eserin kendisinden önceki yazılmış eserlerden etkilenmemesi gibi bir durum söz konusu olamaz çünkü geçmişi yeniden kurmak edebiyat için de kaçınılmazdır. Böylece eserler yeniden üretilir, bu da insanlığa ait evrensel temaların değişik şekillerde yeniden hayat bulmaya devam edeceğinin işaretidir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere Orhan Pamuk’un bu eserinden hareketle mitik unsurların ve efsanevî anlatıların günümüz modern edebiyatına kaynaklık ettiği görülmektedir.



**KAYNAKÇA**

- AKYILDIZ BAYRAK, Hulya ( 2010), "Tanpınar'ın Romanlarında Metinlerarası İlişkiler", *Turkish Studies Dergisi*, 2010 Yaz Dönemi 5/3, ss.715- 727.
- AKTULUM, Kubilay (1999), *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- AKTULUM, Kubilay (2011). *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık*, Kanguru Yayınları, Ankara.
- EKİZ, Tefik (2007). "Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sayı: 47, ss.119-127.
- ELİUZ, Ülkü ve Melike Gökcan Türkddoğan (2012). "Eski Bir Hikâyenin Yeniden Doğuşu: Kara Kitap'taki İzlek Ve İmgelemin Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, sayı: 7/1, ss.1013-1025.
- ERHAT, Azra (2002), *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- FİRDEVSÎ, (2013), *Şahnâme*, (çev.Necati Lugal),Ankara: Kabalcı Yayınları.
- HITCHCOCK, A. Louise (2013), *Kuramlar ve Kuramcılar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PAMUK, Orhan (2016), *Kırmızı Saçlı Kadın*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SAKALLI, Cemal (1998). "Karşılaştırmalı Yazınbilim Kuramları ve Yöntem Sorunu", *İçinde: Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları*, Konya, *Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları*, ss.17- 43.